

mybes. Tai didelės atsakomybės žingsnis į ten, kur "slegia išretintas oras", kur daiktai atpažįstami tik tada, kai paties poeto sukonstruojami, kur viskas prasideda tarsi iš pradžių. Neatsitiktinai sakiau, jog mūsų aptariama autoriui reikalinga plastiška medžiaga: žodžiai "tinkas", "stiklas", "kalkės", "vanduo", "rūkas", "smalkės" tarsi persekioja poeto vaizduotę... Išties, kvestionuodamas natūraliąsias daiktiškumo formas ir suteikdamas žodžio galia naujas, poetas nelyg savotiško pamušalo tokiam žodžio apsimetisimui ieško paslankios medžiagos. Tad nekreipkime pernelyg daug dėmesio į tai, kad ta paslankioji medžiaga taip pat yra ištariamu žodžiu kuriamas įvaizdis. Venclovos poezija taps skaidresnė, kai priimsime mito taisyklę: visa savo esme dalyvaujame pasaulio atkūrimė, daikto atstatyme.

Kita vertus, poetas siekia, kad nė vienas jo kūrybos žodis nesustingtų ir nesudaiktėtų nors ir nauja, tik jo poezijoje motyvuota, tačiau jau atrasta, žinoma prasme. Manau, kad tokios atsakomybės kontekste privalome suprasti vieno eilėraščio pabaigą:

gipso tirpalas sustingo ir tavęs nebe -
girdžiu
nedėkingas ir laimingas po kerojančiu
medžiu

Tiesa, kai kada poetas ieško patvaresnės medžiagos žodžiui įkūnyti nei oras ir vanduo, tačiau jokių būdų neieško akmens ar marmuro, nesiekia pakeisti antkapinių paminklų meistro:

Ir skamba lengvas ir beprasmis žodis,
Beveik toks pat beprasmis, kaip
mirtis.

Poetas tarsi vengia pernelyg giliai įsiminti patikusius žodžius, ir jo poezijoje išskylantis ledyno masyvų įvaizdis yra tokios atsargios atminties metaforma ir alegorija. Išskaptuoti lede žodžiai sužėri visomis spalvomis, tačiau ir vėl lengvai nutirpsta su žiemos pabaiga...

Savo ruožtu ypatingas dėmesys žodžio kintamumui sąlygoja ypatingą

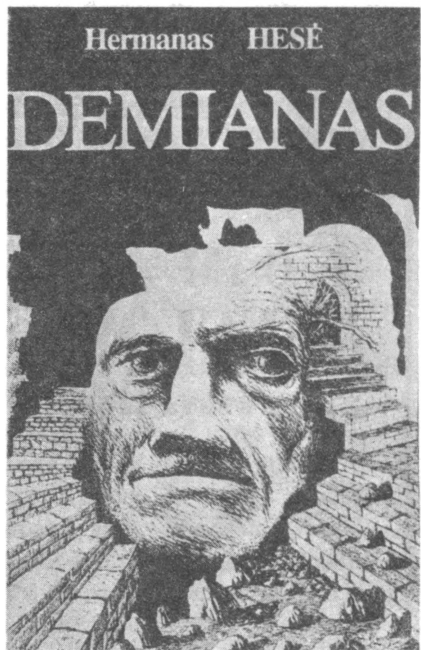
poeto jautrumą ribos patirčiai: "Ir šiaupus jūros, ir anapus jūros" (p. 87), "Ties putota riba / [...] tarp šiandien ir vakar" (p. 38), "dar leista lankyti marias tarp ekrano ir salės" (p. 66) ir t. t. Kita vertus, riba čia nėra tik medituojamas dalykas; ribos įvaizdis kviečia poetą į rizikingą kelionę, išplečiančią patirties galimybes.

Toliau pamatysime, kad ir pasiruošimas kelionei gali turėti įvairią prasmę. Laivas ir traukinys, aerouostai ir stotys iškyla poeto kūryboje kaip pilni vidinės energijos, suspaustos spyruoklės jėgą turintys dinaminiai vaizdiniai; atrodo tik paliesime kažką neatsargiai pirštu ir nevalingai nuskriėsime erdve. Kalbama ir apie kelionę iš dabarties į praeitį ar ateitį, apie kelionę iš šiaupus į anapus, apie netikėtai prisisapnavusią kelionę vidury žiemos... Būtent kelionė tampa ribos tarp sąmonės ir pasąmonės, tarp laiko ir amžinybės, tarp duotybės ir ieškomos prasmės nuotykiu. Iš tokios kelionės prisapnavoja žodžiai-nuotykių, kuriantys savitą tikrovės tvarką.

Originalioji rinkinio "Pokalbis žiemą" kūryba suskirstyta į keturis skyrius: "Veidrodis", "Kalbos ženklas", "Achilo skydas", "Tankėjanti šviesa". Eilėraščiai čia išdėstyti maždaug chronologine tvarka. Neatsitiktinai šiose pastabose daugiausia buvo žiūrima į skyriaus "Kalbos ženklas" eilėraščius, nes čia pats poetas reflektuoja poezijos paskirtį, poetinių atradimų prasmę. Tolesnė Venclovos ieškojimų kryptis - vis abstraktėjantis žodis, žodžio tapimas žodžiu-skaičiumi, žodžiu-gaida. Žodžiai čia plyksteli vientisa šviesa, t. y. materializuojasi tokiam ypatingame paribyje, kuriame tarsi nebelieka didesnės spragos tarp medžiagos ir dvasios. Vėlesnėje Venclovos kūryboje nemaža eilėraščių, atsiremiančių į konkrečią detalę, datą, prisiminimą, tačiau eilėraštis visada įveikia situacijos empiriškumą, už atsitiktinės formos aptinka prasminį būtiškosios nuojautos pulsavimą.

Venclovos eilėraščių rinkinys poetui tapo gražia kelione atgal į Tėvynę, o mums - į pasaulį, į naujų horizontų, savitos poezijos patirtį.

Antanas Vainius

Vieniųjų kelias

Ieškantis, kuriantis, mąstantis europietis negali apeiti Hermannu Hesses. Šio savito kūrėjo knygos tarsi universalioje, kiekvienam europiečiui tinkančioje prizmėje lūžta daugybė XX a. intelektualus dominusių (kartais ir kankinusių) problemų. Dvasinio ir buitinio

gyvenimo, vakarietiško ir rytietiško mentaliteto, idealo ir realybės, daugybė kitų priešpriešų ir kiekvienam ieškančiam išskylančių klausimų išsamiau apsvarstyti beveik nebegalima, neprisiminus Hesses interpretacijos.

Tai ir nuo Platono einančios išminčių valdomos idealios valstybės ar tiesiog tikėjimo ir intelekto riterių ordino vizija, išskylanti Kastalijos regėjime (*Glasperlenspiel*), ir paprasčiausios buities žavesys, toks artimas vokiečiui ir toks nesuprantamas Camus ir Sartre įkūnytai egzistencializmo atmainai. Tai žavesys, nuolat nujaudinamas daiktuose, buityje, nuovargyje ar kuo proziškiausioje sėkmėje (*Kurgast, Die Nurnberger Reise*), ir amžinas kūrybos ir religijos santykių mazgas (*Narziss und Goldmund*). Daugybę problemų ir klausimų, matyt, vainikuoja vienišų ieškotojų tema (*Steppenwolf, Demian, Siddhartha*). Pagaliau ir pastarąsias knygas mūsų skaitytojas gauna lietuvių kalba.*

Ką ir kaip šiose knygose mums pasakoja Hesse? Pirmiausia galėtume atkreipti dėmesį į jų novatoriškumą. Pavyzdžiui "Demianas", pasirodęs 1919 m. - vienas pirmųjų literatūros kūrinių, įėmęs analitinės psichologijos ir psichoanalizės elementų: Sinklerio ir frau Evos (gal net Demiano ir frau Evos) santykiuose figūruoja Edipo komplekso motyvas, o Sinklerio nutapytame mylimosios portrete atrandami mokytojo ir draugo Demiano bruožai puikiai iliustruoja Carlo Gustavo Jungo mokymą apie *animus* ir *anima*. Galų gale ir pats Abraksas - slaptųjų mokymų atskleidžiamas dievybės pavidalas - iš esmės yra Jungo parodyto *coincidentia oppositorum* (priešybių jungimosi Dieve) principo išraiška. Šie kartais šokiruojantys, kartais keistai patrauklūs motyvai galbūt

ir tapo viena iš "Demiano" sėkmės priežasčių. Šiaip ar taip Hesse archetipus grožinėn kūrybon įvedė anksčiau nei Thomas Mannas ("Išrinktasis" ir kt.), tad vien dėl to "Demianas" yra tapęs būtinu XX a. kultūros dėmeniu.

Archetipų, ezoterikos, incesto ir panašių motyvų griebimasis visiškai suprantamas: Pirmasis pasaulinis karas (tada dar - tiesiog Pasaulinis karas) sužlugdė pernelyg daug vilčių, sudėtų į pozityvistines ir racionalistines Vakarų kultūros ir civilizacijos nuostatas. Blogis ir absurdas pasirodė visa savo pribloškiančia jėga: Europos techninės civilizacijos vaikystė baigėsi, susidūrusi su vidinėmis tamsiosiomis, pragariškomis galiosmis. Į 1914 m. pavasarį jau nebegalima grįžti: deja, "nemaža taip ir lieka amžiams šioje aklavietėje ir ilgai bei skausmingai kabinasi į prarasto rojaus sapną - patį blogiausią ir klaidingą sapną". Civilizacijos "antroji pusė" išnyra visu savo dydžiu, ir jos nepastebėti nebeįmanoma. "Tamsusis", "kitas" pasaulis, apie kurio prisilietimus ir kurio išgyvenimą kalba Sinkleris, "Demiane" iškyla tada, kai jis, atrodytų, jau amžinai užmirštas. Tačiau jei anksčiau jį įkūnijo konkretūs asmenys (Francas Kėjomeris) ir apčiuopiamas, "šalimais" esantis blogis, tai vaikystei baigiantis Sinkleris suvokia: "tamsusis, kitas pasaulis [...] lindėjo manyje pačiame".

Karas, buities - o nevilties akimirkomis, atrodo, ir būties - absurdas sunkiai pakeliamas. Įveikti jį sunku, užsimerkti nebeįmanoma, o pabėgti? Nusižudyti? Hesses kūryboje tai nereta tema (ypač laiškuose, eseistikoje): šią problemą jis - tiesa, ne taip aštriai - iškėlė anksčiau nei Camus. Tačiau "Demiane" ir "Sidhartoje" apie ją mažai kalbama: net kultūros ir civilizacijos lūžio metu ("Demiane" tai pirmasis pasaulinis karas, "Sidhartoje" - brahmanizmo krizė VI a. pr. Kr. ir budizmo atsiradimas) lieka pernelyg daug vertybių ir alternatyvų, kad reiktų griebtis tokios kraštutinės priemonės. Ko gero, viena iš Hesses magijos ir patrauklumo paslapčių yra ta, kad jo kūriniai nuolat teigia ir tvirtina

gyvenimo, ypač - intensyvaus dvasinio gyvenimo žavesį. Tasai žavesys neretai slypi įtempto sielos žaidimo su savimi pačia nuotykyje: su savimi siela žaidžia Dievo akivaizdoje, ir tai lemia jos kitimą bei tobulėjimą. O dvasinio tobulėjimo džiaugsmas nepalyginamas su jokiais žemiškais džiaugsmiais. Todėl net klaidiausioje situacijoje neverta kristi į neviltį: tik jos išgyvenimas kilsteli į naują, brandesnį, tobulesnį lygmenį. Toks tad būtų Hesses herojų rinkimosi vektorius - universalus ir labai savitas.

Vienišo ieškančiojo kelias - taip galėtume apibūdinti ir "Demiano", ir "Sidhartos" siužetą. Vakarietiško individualizmo vienvė Demiano ir Sinklerio pasirinktame kelyje atrodo be galo panaši į Sidhartos vienišumą Rytų mokymų margumyne.

Nei Demiano ir Sinklerio, nei Sidhartos nepatenkina gimimo duota kultūros ir religijos tradicija. Demianas, atrodo, šaltai apsvarstydamas traukia Kaino ir Abelio istoriją: Kainas virsta broliu, dystėje save įtvirtinusi antžmogiu, taigi teisuoliu. Plėšiko atsivertimas ant kryžiaus jam - "pasakėlė, saldi ir nesąžininga", o kitas plėšikas - "valinga asmenybė". "Pasaulio pilnatvės" pažinimui, Demiano nuomone, reikalingos ir "antrosios pasaulio pusės" pažinimas, netgi jos kultas: "reiktų sukurti tokį dievą, kuriame išsireiktų velnias ir kurio akivaizdoje nereiktų užmerkti akių, kad pasaulyje vyksta natūraliausi dalykai".

Psichologiškai tokie dalykai nesunkiai paaiškinami: protestantiškas mentalitetas, siaurinantis teismo ribas iki iš esmės dirbtinai modeliuojamos ir su tikru gyvenimu nieko bendra neturinčios schemas, neišvengiamai sąlygoja apsimetimą kaip gyvenimo būdą arba pasipriešinimą tokiai schemai. Būtent ją Hesse ir atmeta. Tačiau cituotųjų teiginių anaiptol nereiktų suprasti pažodžiui - kaip paties autoriaus išmąstytų ir priimtų dalykų. Juk Sinkleris, be abejo, autoriui artimesnis už Demianą, šių žodžių nepriima paraidžiui. Tačiau jie suvaidina savo vaidmenį: sukrėstas Sinkleris pradeda mąstyti ir eiti savo keliu. Sukrėtimas -

*Hesė H. *Demianas*: Emilio Sinklerio jaunystės istorija: Romanas / Iš vok. k. išvertė Z. Ardickas. - V.: Taura, 1990. - 152 p. - 10 000 egz. - 2 rb.

Hesė H. *Sidharta*. Prieiglobstis. Mano tikėjimas: Romanas ir 2 esė / Iš vok. k. vertė Z. Ardickas. - V.: Taura, 1990. - 136 p. - 20 000 egz. - 3 rb 30 kp.

neatimama kiekvienos iniciacijos dalis.

Panašią situaciją išgyvena ir jaunas Sidharta - brahmano sūnus, kuris labai anksti "ėmė nujausti, kad ir garbusis tėvas, ir kiti mokytojai, visi išmintingieji brahmanai jau perdavė jam didžiąją ir geriausiąją savo išminties dalį, kad jie savo perteklių jau įliejo į jo lūkestingą indą, bet tasai indas buvo dar nepilnas, siela nerado ramybės, o širdis liko nenumaldyta". Be to: "Apsiplovimai - geras dalykas, tačiau jie - tik vanduo, jis nenuplovė nuodėmių, nenumalšina dvasios troškulio, neišskleidė širdies baimės". Tai ta pati Demiano nuojauta, kurią jis mėgino perteikti Sinkleriui, tik šįsyk rytiškai nuspalvinta. Palikęs brahmanų pasaulį, Sidharta patraukia pas atsiskyrėlius samanų, tačiau ir pasiekęs atsiskyrėliškos tobulybės negali nurimti. "Niekas neišsigelbės per mokymą!" - sako jis savo draugui Govindai. Net Buda, kuris pasiekė išsigelbėjimą, eidamas dar nepramintu keliu, nepatraukia Sidhartos: juk Budos patirtas išgyvenimas yra tikras ir išganantis tik jam pačiam, o kitus pasiekia vien mokymo pavidalu. Bet mokymas nėra tas gyvojo pažinimo kelias, kurio ieško Sidharta: "aš noriu palikti visus mokymus ir visus mokytojus ir patsai vienas pasiekti savo tikslą arba mirtį!" Toks maksimalistinis reikalavimas paklūstantįjį išstumia už bet kokios tradicijos rėmų. Sidharta, Demianas ir Sinkleris - būtent tokie ieškantieji, patys, be mokytojų ar tradicijos globos, siekiantys "gyvojo pažinimo". Simptomiskai sutampa Sinklerio ir Sidhartos likimai: palikę tradiciją (Sinkleriui tai protestantiška aplinka, Sidhartai - paeiliui brahmanizmas, atsiskyrėlių kelias ir budizmas) ir eidami "savo keliu", jie prieina bemaž tą pačią dvasinių ieškojimų tarpstotę, lengvai galinčią tapti ir visų ieškojimų pabaiga. Sinkleriui tai kritimas į girtuoklystės ir siautulio liūną, Sidhartai - draugystė su kurtizane Kamala, iš atsiskyrėlio pavertusi jį pirkliu. Tai labai reali vienišojo kelio pagunda: nusmukti, purvu patvirtinti savo atotrūkį nuo tradicijos ir drauge - kaip Sidhartai - sielos gilumoje tikėtis, kad teisusis nesusitęs nė

purve, bet sugebės išlaikyti atstumą nuo pasaulio. Šią pagundą pažįsta ir Demianas: "palaidas gyvenimas - bene geriausias pasirengimas mistiko keliui. Visada juk būna tokių žmonių kaip šventasis Augustinas. Anas iš pradžių irgi užėmė mėgavosi gyvenimu". Tačiau šis eksperimentas labai pavojingas: ne veltui tokių "pasimėgavimų" adeptai jau pusanatro tūkstančio metų vis mini iš sukurio gelmės išsiveržusį Augustiną. Bėda tik ta, kad išsiveržė jis vienas. O kur kiti?

Taigi, eksperimentas prasideda. Iš pradžių tai tik žaidimas, ir Sidharta mėgaujasi juo: "Kaip žonglierius žaidžia kamuoliais, taip ir jis žaidė savo sandėriais, savo aplinkos žmonėmis, stebėjo juos, turėjo iš jų malonumo, o jo širdis, patsai jo esybės šaltinis likdavo nepalietas". Tačiau gyvenimas turi daug daugiau jėgos, negu atrodo žaisti išdrįsusiam atsiskyrėliui. Ilgainiui žaidimas baigiasi, gyvenimas Sidhartai atkeršija, įtraukdamas jį visą. Žaidėjas pats tampa žaisliuku: "Jo veidas atrodė vis dar protingesnis ir dvasingesnis už kitų, bet akys juokdavosi retai ir pamažu igavo bruožų, kurie dažnai atsiranda turtingų žmonių veiduose: nepasitenkinimą, liguistumą, apmaudą, išglebimą, beširdiškumą... Pasaulis jį pasigavo - malonumai, geismai, išglebimas, o galų gale dar toji yda, kurią jis visuomet laikė kvailiausia, kurią labiausiai niekino ir išjuokė: gobšumas". Nuo aistrų ir kaulus laužančio "gyvenimo švelnaus prisilietimo" dvasinio tobulėjimo kelyje esančiuosius saugo tradicija, tačiau iš jos iškritusieji ar jos atsisakiusieji tampa beginkliai.

Sidharta ir Sinkleris sugeba iškopti iš liūno. Tačiau tai nėra paprasta; nuopolio gelmė reali, ir realus joje patiriamas sielos nuovargis, užsklendžiantis sielą tarp daiktų ir išgyvenamų aistrų. Ne veltui Sinklerį ir Sidhartą pažadina ne apmąstymai ar suvokimas, kad jau pasiekta riba, už kurios nebebus kelio atgal, o ženklai, transcendentiniai perspėjimai: Sidhartą - sapnas, o Sinklerį - *anima* ir *animus* pilnatvę vienijanti Beatričės vizija. Trumpai tariant,

Sidharta ir Sinkleris patys jau nebegali išsigelbėti...

Sinklerį ir Demianą, besiruošiančius "naujosios Europos" maejutikais, įtraukia karas. Demianas iš jo nebegriš, o Sinkleris, atrodo, pratęs amžinųjų Hesses vienišių darbą - savęs rengimą "naujesiems laikams". Šioje vietoje autorius ir palieka savo herojų, kuris - 1919 metais galėjo taip atrodyti - tarsi turi tam tikrą "naujojo gyvenimo" perspektyvą.

Keleriais metais vėliau parašytas "Sidharta" parodo tolesnį vienišo dvasinio piligrimo kelią. Ištrūkęs iš aistrų pasaulio, Sidharta apsistoja prie upės ir drauge su išminčiumi keltininku Vasudeva kilnoja žmones iš vieno kranto į kitą. Sidharta tarsi sustingsta: intensyvūs jo ieškojimai virsta upės kontempliavimu, primenančiu kai kuriuos Heraklito (beje, Budos ir Sidhartos amžininko) fragmentus. Vis dėlto ieškojimų pabaiga neatrodo verta tokio dvasinių ieškojimų riterio, koku Sidharta mums rodo didžiojoje knygos dalyje. Laukdamis įspūdingo dvasinio laimėjimo, Sidhartos gyvenimo finale teisvystame upės pakrantėje neatsakomos meilės sūnui kamuojamą senį. Tai ir viskas. Sinklerio atveju tokio nusivylimo nekyla, nes herojų Hessė palieka jo dvasinių ieškojimų pusiaukelėje, ir atrodo, kad jo kelias dar nesibaigė. Tačiau ir "Demiano", ir "Sidhartos" herojai iš tikrųjų daug įspūdingesni ieškodami ir klysdami, negu pasiekę ieškojimų pabaigą. Visą kelią juos lydi nuotykiškai: atotrūkis nuo tradicijos ir konfliktas su ja, pavojingas žaidimas su pasauliu ir jo malonumais, pakartotinas bėgimas nuo pasaulio vilionių, masinančios ezoterikos užuominos, erezijų pagundos ir t.t. Bet kodėl nuotykiu netampa Sidhartos ieškojimų baigmė?

Manychiau, kad taip atsitinka visų pirma todėl, kad ir pačiam Hessei neaiški tradiciją atmetančio kelio pabaiga; galbūt dėl to ir Sinkleris 1919 metų romane paliekamas pusiaukelėje. "Sidharta", pasirodęs trejetu metų vėliau už "Demianą", jau modeliuoja tokių ieškojimų vaisius, tačiau jie anaipol nėra įtaigūs.

"Palengva žydėjo, po truputį noko

Sidhartos supratimas, žinojimas apie tikrąją išmintį, ilgo ieškojimo tikslą", - intriguojančiai pradedamas pasakojimas apie Sidhartos pasiektą išmintį. "Tai buvo ne kas kita kaip sielos pasiruošimas, gebėjimas, slaptas menas kiekvieną gyvenimo akimirką mąstyti vienovės mintis, jausti vienovę ir sugebėti ją įkvėpti." Tačiau ši "nokstanti išmintis" tėra panteizmas, ir jį buvo galima pasiekti jau pirmojoje Sidhartos ieškojimų pakopoje - brahmanizme, kuriam žinomas Brahmano ir Atmano tapatumas. Matyt, tai nujausdamas, Hesse į Sidhartos lūpas įdeda tokį išpažinimą: "Štai pagaliau tasai mokymas [...]: visų svarbiausias dalykas, o Govinda, man rodo, yra *meilė*... Man svarbu vien mokėti mylėti pasaulį, neniekinti jo, nejausti neapykantos jam ir sau, žvelgti į jį, į save ir į visas būtybes su meile, susižavėjimu ir didžia pagarba". Iš tiesų puikus išpažinimas, tačiau tai juk krikščioniškos mintys, derinamos, kaip matėme, su panteizmo doktrina. Trumpai tariant, nuo visų mokymų ir tradicijų bėgančio Sidhartos ieškojimų

pabaiga - eklektika. Tai ne pabėgimas ir ne atradimas. Šiais laikais nuo tokio mišinio dažniausiai ir prasideda dvasinio tobulėjimo kelias.

Sinklerio ir Sidhartos ieškojimų raktą, matyt, randame "Sidhartos" tomelio pabaigoje patalpintame esė "Mano tikėjimas". Šioje savotiškoje išpažintyje (iš kurios paaiškėja, kad išpažintis buvo ir "Demianas", ir "Sidharta") Hesse nusakoma savo tikėjimą kaip paviršutiniško protestantizmo paneigimą ir indiškų mokymų reminiscencijos besikristalizuojantį "mistinės krikščionybės" variantą, iš kurio, ilgintis "tvirtos formos, tradicijos, dvasios tapsmo", "su tam tikra pagarba ir pavydu" žvelgiama į Romos katalikų Bažnyčią. Tai iš tiesų autentiškas "vienišojo kelio" apibūdinimas: protestantizmą išaukęs protestantas, netapdamas kataliku nė indiškų mokymų išpažinėju, patenka į svaigią ir savaip žavią erdvę, kurioje nuolat būdamas "tarp", drauge pasilieka "niekur". "Einu į niekur", - sako Sidharta Govindai. Tokia padėtis patraukli, nes niekam

neįpareigoja, tačiau drauge ir tragiška. Juk, norint nesusitapatinti su jokia tradicija, tenka nuolat reflektuoti "nulinį tašką" ir išlaikyti nuotolį nuo visų trijų tradicijų. Nuolatinis artėjimas ir traukimas nuo jų tampa dvasiniu nuotykiu; štai kodėl intensyvus "Demiano" ir "Sidhartos" herojų dvasinis gyvenimas. Tačiau tokie judesiai, o drauge ir "vienišojo ieškančiojo" kelias galiausiai veda į susmukimą tame pačiame "nuliniam taške", kuris iš esmės tėra gana paviršutiniška eklektika. Šitaip visi ankstesnieji dvasiniai ieškojimai ir nuotykliai pasirodo ne kaip Dievu pasitikinčios sielos žaismas, o kaip nuolatinė pastanga išlaikyti nuotolį nuo to ar kito mokymo. Žodžiu, bėgant nuo mokymo, nuo visokios tradicijos, akiratyje visą laiką išlieka tik jie - tik mokymai, o ne Dievas.

Tai sunki metafizinė klaida. "Demianas" ir "Sidharta" pasakoja apie vienišųjų kelio žavesį, bet drauge leidžia įžvelgti ir šią klaidą. Vienišiesiems - irgi.

Andrius Jaras